

Mgr. Martina Štěpánková Štýbrová

ředitelka odboru rodinné politiky a ochrany práv dětí

V Praze dne 10. listopadu 2020

Č. j.: MPSV-2020/222939-250

Základní doporučení k výkonu sociálně-právní ochrany dětí v situaci protiepidemiologických opatření

Základní východiska

Cílem tohoto materiálu je poskytnout základní rámec postupů při výkonu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „SPOD“) v situaci omezujících opatření souvisejících s epidemií koronaviru. Vytváření krizových plánů pro OSPOD navazuje na standard kvality SPOD č. 11 „Rizikové a nouzové situace“.

Úkolem orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) i v době omezujících opatření **zůstává ochrana ohrožených dětí, zejména ochrana jejich práv a oprávněných zájmů**. Vzhledem k případným bezpečnostním omezením¹ je možné **přizpůsobit pouze intenzitu a rozsah** využívaných nástrojů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „SPOD“), a to vždy s ohledem na individuální situaci dítěte.

Je třeba zdůraznit, že úkolem OSPOD zůstává chránit práva dětí, zejména pokud jsou ohrožena vlivem omezujících opatření.

Výkon SPOD je upraven zvláštním zákonem (zákon o SPOD), **a proto je pro zachování ústavnosti výkon SPOD možné omezit pouze:**

- změnou zákona o SPOD,
- aktivací krizového zákona a vydáním krizových opatření vlády ČR,
- **dílním způsobem**, např. formou poskytování SPOD v návaznosti na mimořádné plošné opatření Ministerstva zdravotnictví nebo na mimořádné opatření krajské hygienické stanice platné pro určité území (poskytování SPOD distanční formou v případě zákazu volného pohybu obyvatel, omezení počtu osob účastnících se jednání nebo případové konference s ohledem na aktuálně povolený počet shromážděných osob apod.)²

¹ Vzhledem k proměnlivosti situace šíření nákazy Covid-19 a v té souvislosti přijímaných mimořádných opatření a dalších usnesení vlády, které se velmi dynamicky vyvíjí nejen v čase, ale i regionálně, jsou pro účely tohoto materiálu veškerá opatření nazývána souhrnně „bezpečnostní omezení“.

² Viz stanoviska vydaná MPSV v souvislosti s vydáním krizových opatření na jaře 2020, viz <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialne-pravni-ochrana-deti1>

Výkon SPOD sám o sobě zásadně nelze omezit či zcela pozastavit žádným typem krizového či mimořádného opatření, ale pouze změnou zákona (včetně změny přijaté ve stavu legislativní nouze), nebo by se jednalo o postup protiústavní. V situaci omezujících opatření tedy není možné omezit rozsah výkonu SPOD daný zákonem, ale je možné s ohledem na individuální potřeby dítěte modifikovat míru výkonu SPOD u jednotlivých dětí.

Výkon SPOD dle zákona o SPOD zároveň není ohraničen přesně danými parametry, pokud jde o rozsah a intenzitu poskytované SPOD. Postup při výkonu SPOD u konkrétního dítěte je tak dán **zásadně vyhodnocením situace dítěte a individuálním plánem ochrany dítěte** (dále jen „IPOD“), který reflektuje míru ohrožení dítěte v daný okamžik.

Rozsah ani načasování omezujících opatření není vzhledem k proměnlivosti situace možné plně předvídat. Pro oblast SPOD **je proto možné pouze stanovit priority platné pro variabilní vývoj situace.**

Níže uvedený doporučený postup je odvozen především z praktických zkušeností z první vlny pandemie Covid-19. Vzhledem k obtížné předvídatelnosti vývoje situace je třeba **níže uvedená doporučení vztahovat vždy zásadně k aktuálnímu stavu šíření nákazy a z toho vyplývajících omezujících opatření**, a to jak na lokální, tak na celostátní úrovni.

Doporučující postupy jsou nastíněny ve vztahu k fázi preventivní, fázi omezujících opatření a fázi následné. Lze předpokládat, že se **tyto fáze budou v průběhu vývoje šíření nákazy vzájemně prolínat a budou se na lokální úrovni lišit.**

V každé z fází je doporučený postup vztažen k:

- Cílové skupině klientů SPOD (ohrožené děti a rodiny, zájemci o NRP, děti svěřené do NRP a jejich rodiny)
- Pracovníkům OSPOD
- Veřejnosti
- Materiálnímu zajištění (ochranné pomůcky, testy, prostorové podmínky)

OSPOD jsou zároveň součástí veřejné správy a jako takové podléhají ve své činnosti též rozhodnutí vedení místních úřadů, tedy opatřením týkajícím se např. omezení přítomnosti pracovníků v prostorách úřadu, omezení návštěv klientů v prostorách úřadu, používání ochranných pomůcek, apod.

I. Preventivní fáze

Vzhledem k obtížné předvídatelnosti šíření nákazy a mnoha proměnným, které tuto situaci ovlivňují, **je možné ohrožení obyvatel předcházet pouze částečně**. Z hlediska výkonu SPOD je možné zejména:

1. Působit osvětou a informovaností na děti a rodiny, které jsou klienty SPOD
2. Působit osvětou a informovaností na veřejnost
3. Identifikovat cílové skupiny, kterým bude SPOD poskytována v situaci různých omezujících opatření
4. Identifikovat personální a materiální kapacity pro případ omezujících opatření a/nebo výskytu nákazy
5. Identifikovat dostupnost (formálních a neformálních) podpůrných služeb pro ohrožené rodiny a děti

Ad (1): **Osvěta a informovanost klientů OSPOD**

Informovanost cílových skupin pomáhá předejít možnému vzniku ohrožení dítěte a tím i potřebě širšího zapojení OSPOD. Přestože veřejně dostupné informace týkající se nákazy mohou být nekonzistentní, ze strany OSPOD je podstatné **poskytovat rodičům i dětem informace týkající se podmínek péče o děti a výkonu rodičovské odpovědnosti**, tj. zejména:

- dostupných možností podpory v krizi (viz ad 5), např. při výskytu násilí v rodině,
- obtíží v zajištění péče o děti spojené s domácí výukou, požadavky plynoucími z domácího vzdělávání,
- dostupnosti specializovaných služeb,
- možností materiálního zajištění rodiny (čerpání dávek SSP, HN a ošetřovného),
- posilování rodičovských kompetencí nebo naplňování jiných cílů plynoucích z IPOD v podmínkách omezené dostupnosti některých služeb,
- kontaktu s dětmi umístěnými mimo rodinu, včetně podmínek pro realizaci návštěv dětí doma,
- kontaktů rodiče s dítětem, které je svěřeno do péče druhého rodiče,
- dalších podstatných informací.

Podstatné je zaměřit se na **informovanost samotných dětí** a zajistit vhodný spolehlivý komunikační kanál, kudy je možno děti přímo informovat o situaci a možnostech pomoci (např. fungování krizových linek, dostupnost služeb) a případně též podle možností **spolehlivě ověřovat jejich aktuální potřeby**. Je možné na webových stránkách úřadu nebo místních organizací, škol nebo jiných platforem pravidelně zveřejňovat informace ve formě vhodné pro děti různého věku.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat **naplánování komunikace s dětmi v pobytových zařízeních**, kdy může být osobní kontakt po určitou dobu z bezpečnostních důvodů zamezen. V tomto směru je nezbytná úzká spolupráce s pobytovým zařízením.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor ochrany práv dětí
Na Poříčním právu 1, Praha 2

tel.: +420 221 922 225, e-mail: jaroslava.novakova@mpsv.cz, www.mpsv.cz

Ad 2): Osvěta a informovanost veřejnosti

Osvěta a informovanost veřejnosti o činnosti a možnostech podpory ze strany OSPOD v situaci omezujících opatření **má především preventivní význam**³. Hrozba pandemie a s ní související opatření, jako je uzavření škol, omezení fungování obchodů, omezená dostupnost sociálních služeb apod., kladou nové nároky nejen na rodiny ohrožené, ale též na rodiny doposud funkční. **Informace významné pro veřejnost** jsou zejména:

- Dostupnost služeb (viz níže), zejména krizových linek, specializovaných služeb (např. domácí násilí, CAN, duševní poruchy, ale i stres, duševní nepohoda, úzkosti apod.), propojení s odkazy na další specializované služby (zdravotní péče, testování, vzdělávání, finanční poradenství apod.)
- Činnost OSPOD – způsob, jakým je SPOD zajišťována v případě omezujících opatření, dostupnost, možné způsoby komunikace (dostupná telefonní čísla, mailly), případně i rozsah činnosti OSPOD (obecná osvěta)
- Povzbuzení veřejnosti, včetně dětí a mladých lidí, ke včasnému vyhledání pomoci (např. místní informační kampaň)

Ad (3): Vymezení cílových skupin SPOD a jejich prioritizace

Vymezení cílových skupin SPOD a jejich prioritizace **slouží k zacílení pomoci v situaci omezujících opatření a k efektivnímu využití lidských i materiálních zdrojů**. Pomáhá též předcházet opominutí nebo nedostatečné podpoře některé z cílových skupin.

Cílové skupiny jsou vymezeny ze současné základní, případně pomocné evidence OSPOD. **Míra ohrožení dítěte je zřejmá ze strukturovaného vyhodnocení situace dítěte a cílů nastavených v IPOD**. Podle míry ohrožení je těmto dětem poskytován určitý rozsah SPOD.

Děti, kterým je poskytována sociálně-právní ochrana je možné podle míry ohrožení rozdělit do skupin. Krizové řízení, a zejména zajištění potřebných personálních kapacit v případě omezujících opatření, je potom určováno prioritizací jednotlivých skupin.

Příklady skupin dětí dle možné míry ohrožení

a) Děti ohrožené na životě a zdraví b) Děti, jejichž rodiče nemohou vykonávat rodičovskou odpovědnost a není zajištěna péče o děti c) Děti, jejichž rodiče rodičovskou odpovědnost zneužívají (zejména děti ohrožené týráním nebo sexuálním zneužíváním) nebo děti, u nichž se takové podezření existuje d) Děti vystavené domácímu násilí e) Děti zanedbávané, kdy mohou být vlivem situace akutně ohroženy na zdraví nebo zdravém vývoji f) Děti s postižením, které se mohou ocitnout v nedostatku péče odborných služeb

³ Viz zejména §10 zákona o SPOD.

- g) Děti cizinci bez doprovodu, případně rodiny cizinců s dětmi, které se mohou ocitnout bez podpory odborných služeb (např. poradenství, zprostředkování služeb doprovázení, tlumočení)
- h) Děti s potřebami v oblasti chování, které se mohou ocitát v ohrožení
- i) Děti v náhradní pobytové péči
- j) Děti, nad nimiž je vykonáván soudní dohled
- k) Děti, v jejichž prospěch je vedeno soudní nebo správní řízení, v jehož důsledku může nastat změna podmínek péče o dítě (přemístění dítěte)
- l) Děti v náhradní rodinné péči
- m) Děti, u nichž je OSPOD stanoven kolizním opatrovníkem
- n) Další skupiny dětí dle místních nebo časových specifik

Dětem, které se mohou stát klienty sociálně-právní ochrany dětí až v důsledku výskytu nákazy a omezujících opatření, jako například:

- děti, které se ocitly bez péče v důsledku závažného průběhu onemocnění a/nebo hospitalizace rodičů a nepřítomnosti jiných blízkých osob,
- děti, které se jsou vystaveny závažnému ohrožení v důsledku materiálního propadu rodiny
- nebo děti, u nichž se projeví závažné potřeby v oblasti chování např. v důsledku dočasného omezení školní docházky, nedostatku potřebného dohledu nebo opakovaného porušování vládních nařízení apod.

Těmto dětem je poskytována SPOD s ohledem na vyhodnocení jejich situace a míru ohrožení dítěte běžnými nástroji SPOD.

Prioritizace cílových skupin může být též ovlivněna zdravotním stavem dítěte nebo rodičů (např. příslušnost k rizikové cílové skupině dle sdělení Ministerstva zdravotnictví, chronické nebo akutní ohrožení zdraví dítěte), prudkým zhoršením materiální a finanční situace rodiny, obtížemi rodiny vyplývající z náročných podmínek sladění pracovního a rodinného života při uzavírce škol a školek apod.

Cílem přípravy na výkon SPOD v omezujících podmínkách je přibližné určení velikosti cílové skupiny dětí a rodin, jimž bude třeba SPOD zajišťovat za jakékoliv situace (tj. např. při vyhlášení zákazu nebo omezení pohybu osob, vyhlášení krizové situace, zejména stavu nebezpečí nebo nouzového stavu), u jaké skupiny dětí bude dostačující omezená míra výkonu SPOD a vůči jaké skupině dětí bude dočasně dostačující např. pouze vzdálený kontakt s OSPOD.

Podle velikosti jednotlivých cílových skupin je možné **naplánavat kapacity** potřebné pro jejich ochranu. Situace dětí i situace vnější bude s velkou pravděpodobností proměnlivá, proto je vhodné přehled o dětech a míře jejich ohrožení **průběžně aktualizovat** (např. pokud by došlo k pozastavení poskytování některých sociálních služeb apod.).

Ad 4): **Personální a materiální kapacity podpůrných služeb**

Personální a materiální kapacity podpůrných služeb je podstatné zmapovat pro **posouzení připravenosti jednotlivých poskytovatelů služeb k zajištění potřeb ohrožených dětí** v situaci omezujících opatření. Vzhledem k tomu, že sociálně-právní ochrana dětí je poskytována ze zákona, je třeba **nastavit takové mechanismy, které umožní zajištění ochrany ohrožených dětí za každých okolností.**

Personální a materiální zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí je odpovědností vedení místních úřadů, zejména tajemníků. Vyjma plošně přijímaných omezujících opatření odpovídá vedení jednotlivých měst a obcí, resp. úřadů, za přijímání místních opatření obecné povahy nebo dílčích místních opatření.

Zmapování personálních a materiálních kapacit OSPOD

- a. Identifikace zaměstnanců a zaměstnankyň spadajících do rizikové skupiny osob z hlediska zdravotního stavu, tedy těch, pro které by případný kontakt s nákazou byl vysoce rizikový
- b. Zmapování počtu osob, jejichž činnost může být omezena v důsledku jiných omezujících opatření (péče o člena rodiny, osobu blízkou, nutnost karanténních opatření z důvodu soužití s osobou spadající do rizikové cílové skupiny)
- c. Zmapování materiálního zajištění pracoviště OSPOD:
 - a. Vybavení ochrannými pomůckami: rukavice, roušky, respirátory nebo štíty, dezinfekce
 - b. Dezinfekce nebo ochranné pomůcky k dispozici pro klienty
 - c. Možnosti využití ochranných pomůcek pro převoz dětí
 - d. Zajištění technických podmínek pro výkon práce z domova (zabezpečení techniky, připojení, ochrany dat)

Ochrana ohroženým dětem musí být zajištěna za každých okolností. V rámci prevence je proto za účelem ochrany pracovníků nutné, aby byla v rámci úřadu přijímána taková opatření, která by umožnila kontinuální výkon agendy SPOD, včetně přímé práce s dětmi a rodinami.

Je tedy doporučeno přijmout (případně požadovat zajištění vedením úřadu) v rámci jednotlivých pracovišť opatření, jako:

- Fungování oddělených týmů (střídání v kancelářích, střídání na pracovišti)
- Vybavení ochrannými pomůckami
- Dodržování vnitřních pokynů tajemníka úřadu (hygienické a bezpečnostní podmínky)

Zmapování zákonné agendy, kterou je třeba vykonávat v následujícím období

- a. Plánované **kontroly** (týká se krajských úřadů)
 - Vyhodnocení dosavadní činnosti OSPOD s ohledem na dříve zjištěná pochybení
 - Posílení průběžné metodické podpory OSPOD
 - Naplánování distanční formy kontroly, odložení termínu kontroly, pokud není nezbytná
- b. Běžné **plánované návštěvy** dětí v ÚV nebo PP
 - Cílem návštěv je zjištění míry naplnění práv dětí: úzce souvisí s bodem (3) – zhodnocení míry ohrožení dítěte (platí i pro děti v ústavní výchově!) a naplánovat možnosti alternativních forem komunikace s dítětem (důležité je, aby mělo dítě možnost komunikovat individuálně, bez přítomnosti dalších osob, mělo k dispozici potřebnou techniku)
 - S ohledem na aktuální situaci (výskyt nákazy nebo karantény v zařízení, výskyt ohniska nákazy v místě pobytu dítěte apod.) plánovat osobní/distanční formy návštěv, posunutí termínu návštěvy apod.
 - **Návštěvy nelze zcela nekonat**, tj. ani odmítnout ze strany pobytového zařízení nebo pěstounů, návštěvu vykonat i umožnit ji je zákonná povinnost a lze z ní ustoupit pouze změnou zákona nebo přijetím plošného nebo lokálního opatření, které nepřiznává výjimku zákonným činnostem
- c. **Vzdělávání pracovníků**
 - Zhodnocení doposud naplněného rozsahu navazujícího vzdělávání v daném roce (počet dní dle ZSPOD a ZSS), zhodnocení naplnění individuálního vzdělávacího plánu pracovníka
 - Zmapování možnosti využití distančních forem výuky (lze sledovat informace zveřejňované AKRIS a změnu formy vzdělávání stávajících kurzů)
 - Rozsah povinného průběžného vzdělávání zaměstnanců OSPOD nelze měnit doporučením MV nebo MPSV, nicméně objektivní překážky bránící splnění celého požadovaného rozsahu vzdělávání je nezbytné zohlednit v rámci kontroly ze strany příslušného kontrolního/inspekčního orgánu.
- d. **Přípravy a zkoušky ZOZ**
 - Zmapování počtu pracovníků, kteří by měli v následujícím období (dle aktuální situace omezujících opatření) absolvovat ZOZ
 - Využití distančních forem přípravy (vytvořená podmínky pro zaměstnance) a zkoušek

Ad 5): **Mapování dostupnosti sociálních, navazujících a dalších odborných služeb**

Mapování dostupnosti sociálních, navazujících a dalších odborných služeb by mělo být navázáno na **zjištěnou potřebnost cílové skupiny**, tedy prvotně by měla být zjištěna dostupnost **služeb⁴, které jsou uvedeny jako součást IPOD dítěte**, tedy jejich poskytování je předpokladem zmírnění ohrožení dítěte.

Jedná se především o sociální služby:

- Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- Odborné sociální poradenství
- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- Sociální rehabilitace
- Služby rané péče
- Osobní asistence
- Pečovatelská služba
- Odlehčovací služby
- Denní a týdenní stacionáře
- Domovy pro osoby se zdravotním postižením
- Azylové domy
- Domy na půl cesty
- Intervenční centra
- Terénní programy

V případě, že poskytovatel sociální služby není nadále schopen sociální službu poskytovat, zajišťuje kraj⁵ ve spolupráci s ostatními poskytovateli sociálních služeb a ORP poskytnutí potřebných služeb občanům, kteří se mohou v důsledku absence služby ocitnout v ohrožení.

Dále jde o **navazující služby**, jako jsou aktivity osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, činnost rodinných a mateřských center, dobrovolnických a volnočasových spolků, komunitních center apod.

Odborné služby, tj. místně dostupné služby z oboru psychologie, psychiatrie, terapeutické služby, služby pedagogicko psychologických poraden, (rodinná) mediace, služby středisek výchovné péče, případně dalších specializovaných služeb jako je např. neurologie, rehabilitace, stomatologie apod.

⁴ Působení sociálních služeb může být ovlivněno dočasným omezujícím opatřením směřujícím k zamezení šíření nákazy. V rámci místních a krajských krizových štábů je proto ze strany OSPOD důležité reflektovat potřeby a míru ohrožení cílové skupiny služeb.

⁵ §93 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zmapování dostupnosti služeb

- Všechny typy služeb je třeba mapovat z toho hlediska, **do jaké míry jsou schopny pokrýt potřeby cílové skupiny dle míry jejího ohrožení**
- Zjišťujeme, **jak jsou jednotlivé služby připraveny na možné situace omezení** (plošného nebo lokálního charakteru), například uzavření pobytových služeb, omezení fungování pobytových nebo ambulantních forem služeb, možnost poskytovat služby terénní formou nebo vzdálenou formou
- Zjišťujeme **kapacity podpůrných služeb jakékoliv formy, které by byly schopny zajistit základní podporu klientům napříč cílovými skupinami**, například ve formě základního sociálního poradenství a depistáže ohrožených osob (tedy zajištění osobního kontaktu s cílovou skupinou formou terénní práce, ať už by šlo o poskytovatele sociálních služeb, navazujících služeb, osob pověřených výkonem SPOD, OSPOD, sociálních pracovníků obce, nebo jiných podpůrných služeb neformálního charakteru)
- **U pobytových služeb zvláště mapujeme jejich připravenost přijmout dítě, které mohlo být vystaveno nákaze Covid-19** (např. možnost zajistit testování dítěte, zajistit jeho dočasný pobyt v oddělené místnosti, zajistit mu dostatečnou péči, apod.), možnosti realizace návštěv dětí ze strany OSPOD nebo dalších oprávněných osob (např. státní zástupce, veřejný ochránce práv, orgány inspekce), **možnosti naplnění práva dětí na kontakt s rodiči a dalšími blízkými osobami** – návštěvy, dovolenky, personální zajištění v případě nařízené karantény, apod. (k umístování a pobytu dětí v zařízeních podrobněji viz níže)
- V případě, že **je identifikována hrozba úplné absence některé z významných služeb**, je třeba společně s představiteli obce, krizovým štábem, případně zástupci kraje (odpovědné za plánování sociálních služeb) hledat včas řešení této situace (například výpomoc dobrovolníků, proškolených složek IZS apod.)

Školy a školská zařízení (školní jídelny, kluby, družiny), poskytovatelé volnočasových aktivit

- Je důležité komunikovat s místními (spádovými) školami, kam dochází děti s potřebami v oblasti vzdělávání (viz IPOD) **možnosti výuky dětí v režimu omezujících opatření s ohledem na vzdělávací potřeby dětí a materiální možnosti rodin, podpory dětí a rodin** ve vzdálené výuce
- Omezení se mohou týkat také zajištění stravování dětí, fungování školních klubů nebo družin, volnočasových aktivit – je podstatné, aby byly zhodnoceny možnosti naplnění potřeb dětí
- Mapování kapacit služeb a škol není složitým nebo zbytečným procesem, ale **je důležitou prevencí selhání potřebné (nebo i nezbytně nutné) podpory dětí a rodin**. V preventivní fázi je možné kontaktovat např. telefonicky, v regionu dostupné a obvykle využívané poskytovatele, pobytová zařízení, v nichž jsou umístěny děti, za něž daný pracovník odpovídá apod. U této příležitosti je též z pozice OSPOD možné upozornit na nutnost klást důraz na práva dětí. **Z pozice OSPOD je podstatné zdůrazňovat zachování práva dítěte na vzdělání a podpory dítěte ve vzdělávání.**

II. Fáze omezujících opatření

Omezující opatření mohou být stanovena na lokální či celostátní úrovni, s různou mírou dopadu na fungování OSPOD. **Intenzita sociálně-právní ochrany poskytovaná konkrétnímu dítěti se odvíjí zásadně od míry ohrožení dítěte a opatření stanovená IPOD, včetně platných rozhodnutí soudu** (např. soudně nařízený dohled, uložené výchovné opatření, svěřeni do péče apod.).

Níže uvedená doporučení se týkají **vybraných typových situací**. Doporučení jsou obecného charakteru a vychází především ze zkušeností, dotazů a situací řešených při první vlně epidemie. **Vzhledem k nepředvídatelnosti vývoje událostí není možné dát k dispozici přesné návody na postupy v individuálních situacích jednotlivých OSPOD, je ale možné připomenout základní zákonný rámec a vodítka uplatnitelná pro postup v situacích nestandardních.**

A. Poskytování poradenství rodičům a dítěti, poskytování nebo zprostředkování odborných služeb

Poskytování základního poradenství dětem nebo rodičům **je možné realizovat vzdálenou formou**, podmínkou je nabídka komunikačních kanálů **dostupná pro všechny cílové skupiny** klientů – pro děti, včetně malých dětí nebo dětí umístěných v ústavní péči, rodiče nebo děti se sníženými rozumovými schopnostmi nebo omezenými technickými možnostmi apod. Je zároveň dobré, aby OSPOD v souladu se standardy kvality **deklaroval veřejně (aktivně a důrazně) svou roli a také formu své dostupnosti v situaci omezujících opatření** (např. výrazné avizo na webu OSPOD nebo informačním webu města, webu zaměřeném na problematiku Covid, letáky apod.). Zprostředkování odborných služeb je dále závislé na zjištění jejich aktuální dostupnosti, viz výše.

B. Šetření v domácnosti, v prostředí, kde se dítě nachází (jiná pečující osoba, škola apod.)

Při plánování šetření situace dítěte je třeba vzít do úvahy **cíle šetření a dosavadní nebo dostupné znalosti situace rodiny**. Je potom možné zvažovat, zda lze provedení šetření v případě potřeby odložit, nahradit vzdáleným způsobem komunikace (např. popis podmínek bydlení rodičem, videem, fotografiemi), částečně nahradit zprávou ze šetření jiné organizace (terénní pracovník NN0, který je v úzkém kontaktu s rodinou) nebo zda je nutné provedení šetření osobně.

Za **situace nezbytné pro provedení osobního šetření** lze považovat např. podezření na týrání či zneužívání dítěte nebo jinou formu nevhodného zacházení s dítětem, tj. detekce podmínek prostředí, které by mohly přímo ohrozit život nebo zdraví dítěte. Stejná situace se týká i „akutního“ výjezdu do rodiny nebo jiného prostředí dítěte na základě oznámení policie, lékaře, intervenčního centra apod.

V případě osobní účasti na šetření je nezbytné zajistit dostatečné vybavení pracovníků ochrannými pomůckami⁶. V rámci šetření je možné dodržovat bezpečnostní podmínky – vzdálenost mezi přítomnými osobami, prohlídka prostředí jednotlivě, provedení pohovoru s dítětem, rodiči nebo dalšími osobami ve venkovním prostředí apod.

Pokud by šlo o šetření distanční formou nebo dožádáním, je podstatné **zaměřit se na cíle šetření, tedy důvody, proč má být šetření realizováno** (např. zda jde o ověření stavu a bezpečí domácnosti, zajištění základního vybavení pro dítě apod.). Provádění šetření v místě, kde se dítě nachází nebo v místě jeho bydliště je zákonným oprávněním OSPOD (§ 52 ZSPOD), nicméně zákonnou povinností zůstává zjišťování potřeb dítěte (§ 10 ZSPOD). **Jedná se tedy o činnost OSPOD, kterou nelze beze změny zákona v indikovaných situacích nevykonávat.**

C. Strukturované vyhodnocení situace dítěte a zpracování IPOD

Provedení strukturovaného vyhodnocení situace dítěte a zpracování IPOD je **zákonnou povinností OSPOD** (§ 10 ZSPOD), kdy by měl být první IPOD zpracován ve lhůtě do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence OSPOD a situace dítěte i IPOD by měly být i nadále pravidelně přehodnocovány. Forma zpracování vyhodnocení a IPOD není dána, nicméně hlavním cílem, který zůstává zachován i v situaci omezujících opatření, je **spolehlivě a objektivně zjistit aktuální potřeby dítěte a rizika, která ho ohrožují, aby bylo možné nastavit účinný plán pomoci a ověřit jeho funkčnost**. Pokud je omezena dostupnost informací, vycházíme ze zdrojů, které máme k dispozici a preferujeme vzdálenou formu zjišťování (např. šetření v domácnosti, viz výše), nicméně **nikdy nesmí být opomínuta komunikace se samotným dítětem a s rodiči či jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte za účelem zjištění jejich názoru na situaci a jejich přání**. V době omezujících opatření se **potřeby rodiny a příčiny možného ohrožení dítěte mohou odlišovat od běžného stavu** (dítě může být např. více ohroženo na bezpečí, pokud se v rodině vyskytovalo domácí násilí a dítě netráví čas ve škole a nejsou dostupné ambulantní služby), nicméně právě proto trvá požadavek na jejich kvalitní zjištění a vyhodnocení. **Vymezení rizik je jedním z vodítek pro stanovení priorit poskytování SPOD v případě omezení činnosti OSPOD** (viz výše).

D. Zprostředkování NRP, návštěvy dětí v NRP

Zprostředkování náhradní rodinné péče **zůstává zákonnou povinností OSPOD** za každých okolností z hlediska zajištění vhodného náhradního prostředí pro dítě, které nemůže dočasně setrvat ve vlastní rodině. V situaci omezujících opatření je třeba **preferenci NRP oproti péči ústavní ještě více zdůraznit**, neboť kolektivní péče výrazně zvyšuje riziko přenosu nákazy a spolu s hrozbou možné izolace je pro děti vysoce stresující.

⁶ Požadavek na ochranné pomůcky by měl být zpracován souhrnně za OSPOD k různým situacím. Vybavenost pomůckami je řešena ve zvláštním oddíle.

Vyhledávání osob vhodných stát se pěstouny nebo osvojiteli je možné realizovat i nadále, a to především **formou cílených kampaní**. Je vhodné potenciální zájemce o NRP informovat též o tom, že **proces zprostředkování NRP probíhá i v období omezujících opatření, pouze může v tomto období zahrnovat určitá specifika** (např. on-line konzultace zájemců o zprostředkování NRP s pracovníky OSPOD, s možností zaslat informační materiály o NRP prostřednictvím pošty nebo e-mailu, rozšíření nabídky v seznamu vhodných knih či filmů o NRP na internetových stránkách OÚ ORP a KÚ apod.).

Komunikace OSPOD na úrovni OÚ ORP s potenciálními zájemci o NRP se řídí výše uvedenými možnostmi, které lze využít i v případě omezujících opatření. Záleží na aktuálně platných omezujících opatřeních, nicméně pokud není omezen pohyb osob a pokud s tím žadatelé souhlasí, **je namístě provést také osobní šetření v domácnosti a rozhovor se zájemcem o NRP** (za dodržení hygienických opatření). Pokud by zájemci o NRP měli obavy a s osobní návštěvou sociálního pracovníka nesouhlasili, je možné buď **předat spisovou dokumentaci na krajský úřad**, pokud OÚ ORP má údaje o ekonomických a sociálních poměrech žadatelů o NRP, které je třeba uvést do spisové dokumentace žadatelů, a pokud má všechny relevantní podklady pro své stanovisko k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče u daných žadatelů, nebo je třeba **vyčkat zlepšení situace pro provedení šetření v domácnosti**.

Realizace příprav budoucích pěstounů a osvojitelů by měla být zajištěna kontinuálně s tím, že část příprav je možné realizovat distanční formou (určité bloky, např. teoretické části přípravy, lze realizovat on-line formou, v kombinaci se samostudiem a prací na daném tématu z domova), osobní komunikace se zájemci o NRP je realizována s přijetím bezpečnostních opatření (podle míry omezujících opatření) a skupinové přípravy lze realizovat za předpokladu splnění aktuálních a lokálních omezení (např. formou do x účastníků s dodržováním hygienických opatření a rozestupů) **Přípravy budoucích pěstounů a osvojitelů by neměly být přerušeny, ale je možné měnit jejich formu!** Stejně podmínky platí též pro přípravy dětí.

Posouzení psychického či zdravotního stavu zájemců o NRP je za určitých podmínek možné realizovat kombinovanou formou, kdy jsou osobní konzultace se zájemci (psycholog, lékař) realizovány individuálně za dodržení bezpečnostních podmínek, případně mohou být realizovány distančně v on-line prostředí (např. rozhovor, případně některé z testových metod). V případě požadavku zájemců je vhodné posouzení psychického stavu odložit na dobu nezbytně nutnou.

Podstatné je (nejen) v situaci proměnlivých omezujících opatření **zachovat nepřetržitou komunikaci se zájemci o NRP a informovat je průběžně o průběhu řízení o žádosti** o zprostředkování NRP.

Pokud se na vytipování vhodných náhradních rodičů pro dítě z evidence NRP podílí více osob (poradní sbor, aktiv apod.), je možné realizovat toto jednání distanční formou (on-line). Je třeba zdůraznit, že i při omezujících opatřeních je třeba pokračovat v procesu zprostředkování NRP, tedy je třeba aktivně vyhledávat i nadále vhodné zájemce o NRP dětem vedeným v evidenci daného KÚ, a to i s využitím mezikrajové spolupráce.

Seznámení dítěte s vytipovanými zájemci o NRP je možné za dodržení bezpečnostních podmínek (ústavní zařízení je povinno takové seznámení umožnit ze zákona, nelze jej omezit interním rozhodnutím zřizovatele zařízení, ale je možné ve vzájemné spolupráci OSPOD, zařízení, dítěte a zájemců nastavit bezpečný průběh kontaktu, obdobně platí i o seznámení s dítětem v přechodné pěstounské péči). Stejně podmínky platí pro faktické předání dítěte do péče budoucích náhradních rodičů.

Pěstounská péče na přechodnou dobu spočívá v poskytnutí dočasné péče dítěti s předpokladem jeho brzkého návratu do vlastní rodiny nebo umístění do rodiny náhradní. Umístění dítěte do PPPD není ovlivněno vůlí pěstouna, ale výhradně jeho kapacitou dítě v danou chvíli přijmout do péče. **V situaci omezujících opatření se podmínky svěřování dětí nemění, pouze je možné navíc zohlednit další dispozice dětí i pěstounů, například míra rizika nákazy dítěte a zdravotní stav pěstouna** (např. dispozice pěstouna odpovídající rizikovým faktorům vymezeným MZ, chronické onemocnění pěstouna zvyšující riziko zhoršení v případě nákazy Covid-19 apod.). Lze doporučit, aby byla **zvláště osobám, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, zajištěna pomoc ze strany KÚ (případně místně příslušného OÚ ORP), a to ve formě nabídky a dodání základních ochranných pomůcek**, jako jsou např. roušky, respirátory nebo desinfekční prostředky.

Frekvence návštěv dětí v náhradní rodinné péči ze strany OSPOD vyplývá ze zákona (§ 19 ZSPOD), zároveň je třeba zohledňovat individuální potřeby každého dítěte umístěného do NRP (zákonem daná frekvence návštěv je daná jako minimální). S ohledem na potřeby dítěte popsané v IPOD **je možné v případě omezujících opatření dočasně nahradit osobní kontakt s dítětem kontaktem vzdáleným**. Děti s hlubšími potřebami (např. děti krátce po umístění, krátce před odchodem z NRP, děti potýkající se s psychickými obtížemi nebo jiný typem krize v náhradní rodině) **je třeba kontaktovat bezpodmínečně osobně**, s využitím bezpečnostních opatření.

Stejně podmínky týkající se procesu zprostředkování NRP platí pro všechny fáze zprostředkování NRP v okamžiku aktivace omezujících opatření (tj., je třeba zachovat kontinuitu již zahájených procesů a podpořit zahájení nových).

V případě zpomalení činnosti soudu v řízení týkajícím se NRP je **možné soud aktivně informovat o prioritách vyplývajících z potřeb dětí**, v jejichž zájmu je včasná stabilizace péče.

Kontakt dětí umístěných v NRP s osobami příbuznými a blízkými by měl být v co největší míře zachován, ovšem s apelem na využívání kontaktů distančních - telefonických, mailových, přes skype apod. Osobní kontakt lze doporučit ve venkovních prostorách za dodržení hygienických opatření.

E. Doprovázení osob pečujících, osob v evidenci a jim svěřených dětí

I v případě omezujících opatření je podstatné, aby **doprovázející subjekty byly pro osoby pečující, osoby v evidenci a svěřené děti k dispozici pro případné konzultace, v případě těžkostí, s nabídkou podpory a také kontaktů na další odborníky** (psychology, terapeutky atd.). Doporučuje se, aby doprovázející pracovníci formou distanční komunikace podle vzájemné dohody (telefon, WhatsApp, on-line videohovor apod.) průběžně aktivně oslovovali doprovázené rodiny, monitorovali

aktuální situaci v rodině a nabízeli možnou podporu, zejména v rodinách, na které jsou dočasně kladeny zvýšené nároky (distanční vzdělávání nezletilých dětí, nařízená karanténa či přímo onemocnění člena domácnosti).

Kontakt zaměstnanců, kteří doprovází osoby pečující, osoby v evidenci a jim svěřené děti dle § 47b odst. 5 ZSPOD lze realizovat osobně, avšak za dodržení zvýšených hygienických opatření (dezinfekce rukou, zakrytá ústa i nos, rozestupy). Je možné též osobní pohovor realizovat ve venkovních prostorách. Pokud by osoba pečující či osoba v evidenci měla oprávněnou obavu (patří do tzv. rizikové skupiny ona sama, jí svěřené dítě či osoba bydlící ve společné domácnosti) z osobního kontaktu a návštěvy zaměstnance doprovázejícího subjektu, je třeba toto respektovat a **kontakt realizovat prozatím telefonicky, přes webkameru, případně sice osobně, ale nikoli návštěvou v domácnosti péstouna** (rozhovor na zahradě, v parku, na procházce apod. s dodržováním hygienických opatření). Pokud je osobě pečující/v evidenci diagnostikováno onemocnění Covid-19 či je v karanténě, samozřejmě nebude kontakt probíhat osobně, ale telefonicky, videohovorem apod. s tím, že je třeba respektovat zdravotní stav osoby pečující/v evidenci a kontakt případně odložit. O tomto je třeba provést záznam do spisové dokumentace.

Plnění povinnosti osob pečujících a osob v evidenci dle § 47a odst. 2 písm. f) ZSPOD zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. **Za trvání přísnějších opatření souvisejících k zamezení šíření nákazy (omezení pohybu, omezení hromadných akcí apod.) je třeba preferovat distanční formu „vzdělávání“, tedy např. on-line semináře, e-learning, částečné splnění zákonné povinnosti je možné též formou samostudia (přečtení tematické knihy, zhlédnutí filmu či dokumentu, ideálně v kombinaci s ověřením porozumění tématu např. formou vypracování odpovědi na otázky apod.) či využít e-learningové formy.** Je však třeba respektovat, že ne všichni s takovou formou vzdělávání souhlasí (např. z důvodu, že nemají potřebné technické vybavení apod.). Prezenční vzdělávání se řídí platnými opatřeními (např. maximální možné počty účastníků, zvýšená hygienická opatření - rozestupy, roušky, dezinfekce).

F. Umístění a pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, návštěvy dítěte

Účel péče poskytované ve ZDVOP, kterým je ochrana života a zdraví dítěte, zůstává i v období omezujících opatření neměnný s tou výjimkou, kdy se v situaci epidemiologické hrozby dítě může ocitnout bez přiměřené péče též z důvodu onemocnění rodičů, jejich izolaci v karanténě (pokud je dítě v jiném místě bydliště) apod. **ZDVOP není ze zákona oprávněn odmítnout přijetí dítěte s výjimkou plné kapacity zařízení nebo dočasného přerušování provozu ZDVOP z důvodu vážné objektivní překážky** (havárie, živelní pohroma, uložení karanténních opatření všem zaměstnancům apod.)⁷. V situaci, kdy je vysoce pravděpodobné, že by

⁷ K tomu viz též skutková podstata přestupku provozovatele ZDVOP podle § 59g odst. 1 písm. c) a f) ZSPOD: „(1) Fyzická nebo právnická osoba se jako osoba provozující zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dopustí přestupku tím, že c) odmítne přijetí dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo zákonného zástupce dítěte **bez vážného důvodu**, Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor ochrany práv dětí
Na Poříčnickém právu 1, Praha 2
tel.: +420 221 922 225, e-mail: jaslava.novakova@mpsv.cz, www.mpsv.cz

v individuálním případě mohlo jít o dítě s nákazou Covid-19, je ve výjimečných případech možné po dohodě se zřizovatelem ZDVOP zvážit vhodnost přijetí dítěte například do zařízení, kde se aktuálně nacházejí děti spadající do rizikové skupiny z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu dle vymezení MZ (např. dítě s chronickým respiračním onemocněním).

Při přijetí dítěte, u kterého existuje reálné riziko, že bylo vystaveno nákaze (např. převzetí péče o dítě z důvodu akutní hospitalizace rodiče) je třeba **konzultovat situaci s krajskou hygienickou stanicí a držet se doporučeného postupu**. Je zřejmé, že dodržení bezpečnostních opatření může být v některých, zejména malokapacitních ZDVOP obtížné, zejména z důvodů prostorových nebo personálních. Je proto vhodné v rámci kraje, resp. v rámci dostupného území (platí pro okrajová krajská území) **zmapovat předem možnosti jednotlivých ZDVOP** (viz výše) a přijmout případně předem vhodná opatření k zajištění krizové pomoci (např. snížení či **rozšíření kapacity, aktivizace „záložních“ personálních kapacit**, např. dobrovolníků, v krajním případě zajistit dočasné umístění dítěte ve ZDVOP, které dostatečnými kapacitami disponuje).

Pokud má být dítě do ZDVOP umístěno na žádost rodiče nebo na žádost vlastní, je v době omezujících opatření vhodné ještě více vážit nezbytnost tohoto umístění a ve spolupráci s dítětem a rodinou zvážit alternativní řešení situace rodiny.

Zde je třeba zdůraznit významnou roli OSPOD jako zastávce práv dítěte a nutnosti zohledňovat potřeby dítěte při přijímání jakýchkoliv bezpečnostních opatření! Zároveň je třeba se neustále ujistovat o tom, že **dítě dané situaci rozumí** a je o ní dostatečně informováno.

K zákonným návštěvám dětí ve ZDVOP ze strany OSPOD lze doporučit postup obdobný jako u náhradní rodinné péče, tj. zejména zohlednění individuální situace a potřeb dětí a v případě nutnosti využití prostředků vzdálené komunikace (dostupné též pro samotné dítě).

G. Ústavní a ochranná výchova, vazba a věznice

Pobyt dítěte v zařízení kolektivní péče generuje v souvislosti s epidemiologickou hrozbou **další rizika**, pokud jde o zdraví dětí a základní práva dětí.

Umístění dítěte do pobytového zařízení je založeno rozhodnutím soudu nebo smlouvou s oprávněným zástupcem dítěte⁸, určení konkrétního zařízení v rozhodnutí soudu potom může být dáno návrhem OSPOD. V tomto směru je vhodné **předem a poté i průběžně ověřovat dostupnost pobytových zařízení nejen z hlediska kapacity, ale v souvislosti s možnými omezujícími opatřeními též z hlediska možností přijmout základní bezpečnostní opatření**, pokud existuje vysoké riziko, že přijímané dítě bylo vystaveno nákaze.

Je zde opět nutné poukázat na roli **OSPOD jako subjektu, který hájí práva dítěte proti případným režimovým opatřením!** Veškerá přijímaná opatření musí

jedná-li se o dítě, které se ocitlo bez jakékoliv péče nebo bez péče přiměřené jeho věku, o dítě, jehož život nebo příznivý vývoj jsou vážně ohroženy, o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané nebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho práva, ..

f) nezajistí nepřetržitý provoz a nepřetržitě poskytování služeb zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,..“

⁸ V případě smluvního pobytu dítěte v domově pro osoby se zdravotním postižením (DOZP), domově pro děti do 3 let věku nebo středisku výchovné péče.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor ochrany práv dětí

Na Poříčnickém právu 1, Praha 2

tel.: +420 221 922 225, e-mail: jarooslava.novakova@mpsv.cz, www.mpsv.cz

zohledňovat individuální potřeby dítěte a situaci, ze které dítě přichází – s velkou pravděpodobností jde o dítě traumatizované, vytržené z původního prostředí, které mohlo být přemístováno i opakovaně, dítě navracející se z útěku, kde mohlo být vystaveno závažnému ohrožení apod. Jakákoliv další manipulace s dítětem, jeho umístění do „náhradního“ prostředí, přímé umístění na izolaci apod. může traumatizaci dítěte dále prohloubit.⁹

Sledování dodržování práv dětí ve všech ústavních zařízeních (§ 29 ZSPOD) a věznicích (§ 34 ZSPOD) je (stejně jako v případě NRP a ZDVOP) zákonnou povinností, z níž není možné učinit výjimku beze změny samotného zákona. Děti v pobytové péči je z tohoto hlediska nutné považovat za zvláště ohrožené, proto je nezbytně nutné zajišťovat osobní kontakt s dětmi (návštěvy) v maximální možné míře. Pouze v odůvodněných nezbytných případech (například výskyt lokálního ohniska nákazy, plošné opatření omezující pohyb obyvatel apod.) **je možné s ohledem na individuální potřeby dítěte nahradit dočasně osobní kontakt kontaktem vzdáleným** (dostupným i pro samotné dítě).

Návštěvy osob blízkých u dětí v pobytových zařízeních jsou též zákonným právem a lze je tedy omezit pouze změnou zákona nebo plošným opatřením výslovně zahrnujícím zákaz kontaktu blízkých osob s nezletilými dětmi (tj. zákaz návštěv včetně nemocnic, DOZP apod.). V případě návštěv rodičů se pak jedná o vzájemné právo dětí a rodičů na udržování pravidelného osobního kontaktu, které je zaručeno Listinou základních práv a svobod, Úmluvou o právech dítěte i občanským zákoníkem, a které tudíž nelze omezit nebo zakázat plošně ani na základě krizového opatření. V odůvodněných případech připadá v úvahu pouze omezení návštěv jiných osob blízkých formou dočasného mimořádného opatření.

Je zřejmé, že návštěvy osob „zvenčí“ mohou budít obavy ze zavlečení nákazy, nicméně v tomto směru se ve většině pobytových zařízení pohybuje každodenně i běžný personál (obvykle navíc zacházející s jídlem, hygienou prostředí – tedy nejvíce rizikovými prvky pro přenos nákazy). Pobytová zařízení nejsou oprávněna svévolně zamezit návštěvě rodičů nebo blízkých osob u dítěte, s výjimkou vymezenou zákonem (např. rodič prokazatelně pod vlivem návykových látek, agresivní rodič). **Je tedy třeba ve spolupráci s dítětem, rodiči a zařízením, s ohledem na individuální potřeby dítěte hledat způsoby, jakými bude možné zajistit bezpečný a dostatečný kontakt dítěte s rodiči (např. dočasný, dítěti volně přístupný vzdálený kontakt, kontakt probíhající ve venkovních prostorách zařízení nebo ve zvláštní místnosti, požadavky na bezpečnostní opatření dodržovaná ze strany rodičů apod.).**

Pokud jde o pobyt dítěte mimo ústav (§ 30 ZSPOD) je třeba situaci dítěte důkladně zvážit a společně s rodinou projednat podmínky pobytu dítěte doma, zvláště pokud by se mělo jednat o pobyt dlouhodobějšího charakteru. **Pozornost je třeba zaměřit zejména na rizika, která byla původní příčinou umístění dítěte mimo rodinu, na dostupnost podpůrných služeb, dostupnost vzdělávání a volnočasových aktivit apod.**

⁹Na postup školských pobytových zařízení při přijímání dětí v situaci epidemiologické hrozby se vztahuje doporučení MŠMT ze dne 2. 4. 2020, č.j. MŠMT-11933/2020-4.

Poznámka k převážení dětí

Zajištění dopravy dítěte do pobytového zařízení je odvozeno od situace, v níž se dítě nachází. V případě umístění dítěte na základě smlouvy nebo po právní moci rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy **zajišťují dopravu dítěte do určeného zařízení na prvním místě rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte** (viz § 28 ZSPOD). S jejich souhlasem může umístění (přepravu) dítěte zajistit **místně příslušný OÚ ORP** za využití služebního vozidla OSPOD nebo jiného vhodného dopravního prostředku. Má-li být dítě po právní moci rozsudku o nařízení ústavní výchovy přemístěno ze ZDVOP do zařízení pro výkon ústavní výchovy, zajišťuje přepravu dítěte příslušné **zařízení pro výkon ústavní výchovy ve spolupráci se ZDVOP** (viz § 28 věta třetí).

Při **výkonu rozhodnutí soudu** (nařízení předběžného opatření soudu, rozsudek soudu o nařízení ústavní výchovy, výchovného opatření nebo svěření dítěte do péče ZDVOP) stanoví soudní vykonavatel způsob dopravy dítěte do určeného zařízení, přičemž v první řadě použije **služební vozidlo soudu**, a není-li k dispozici, použije vozidlo jiného nejbližšího okresního soudu nebo krajského soudu (viz § 9 odst. 1 Instrukce Ministerstva spravedlnosti, MV, MZD, MŠMT a MPSV č. j. 142/2007-ODS-Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé, ve znění Instrukce č.j. 33/2013-OD-Org). Dopravu dítěte mladšího 3 let zajistí soudní vykonavatel **vozidlem zdravotnické dopravní služby**, která je nejbližší místu pobytu dítěte, a vyžádá si při tom doprovod zdravotnického pracovníka. Nemůže-li soud z objektivních důvodů zajistit přepravu dítěte služebním vozidlem soudu nebo vozidlem zdravotnické dopravní služby, **zajistí soud dopravu dítěte jiným vhodným způsobem**, zejména využitím služebního vozidla Policie ČR, obecní policie nebo zařízení, do jehož péče má být dítě umístěno. Služební vozidlo OSPOD lze na žádost soudu využít k přepravě dítěte pouze za předpokladu, že vnitřní předpisy příslušného OÚ ORP tuto možnost výslovně připouštějí a že dožádaný OÚ ORP s použitím služebního vozidla OSPOD pro tento účel souhlasí (viz § 9 odst. 3 Instrukce č.j. 142/2007-ODS-Org, ve znění Instrukce č.j. 33/2013-OD-Org). Při využití jiného vozidla než služebního vozidla soudu pro potřeby výkonu rozhodnutí, hradí soud výdaje, které v této souvislosti vznikly dožádaným orgánům a osobám v souladu s § 17 Instrukce č.j. 142/2007-ODS-Org, ve znění Instrukce č.j. 33/2013-OD-Org (zdravotnická dopravní služba, policie, OSPOD, zařízení).

Poznámka k testování dětí

Požadavek na provedení testu na Covid-19 u dětí v okamžiku, kdy jsou přemísťovány do jakéhokoliv typu péče a existuje vážné podezření na nákazu, je relevantní. Na druhou stranu je třeba vždy zvážit několik dalších okolností:

- Dostupnost a relevanci testů (MPSV komunikuje vůči MZ potřebnost dispozice testů pro přemísťované děti a dostupnost testů a objednáci lhůty jsou též v gesci

jednotlivých KHS, případně místních testovacích center), nicméně zatím neexistuje jednotná garance bezprostřední dostupnosti testů

- *Aktuální bezpečnostní pokyny, například povinný počet testů, které by měla osoba vystavená nákaze absolvovat, časový odstup testů, délka karantény apod.*
- *Vůle dítěte nebo mladistvého test absolvovat, případně existence lokálního nebo plošného opatření nesoucího povinnost dítěte/mladistvého test absolvovat*
- *Na proces testování dále navázané možnosti jednotlivých pobytových zařízení (včetně věznic) zajistit potřebnou izolaci dítěte tak, aby byla minimalizována újma na právech dítěte*

H. Děti cizinci bez doprovodu

Specificky v kontaktu OSPOD s nezletilým cizincem bez doprovodu, kdy nejsou blíže známy skutečnosti jeho příchodu na území ČR, je třeba zvažovat riziko přenosu nákazy, nicméně i v těchto případech je zajištění ochrany dítěte nepřekročitelnou zákonnou povinností. Na základě usnesení o předběžném opatření jsou pěstoun na přechodnou dobu, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo jiné zařízení pro výkon ústavní výchovy povinni dítě přijmout, tj. přijetí dítěte nelze podmiňovat negativním výsledkem testu na Covid-19. Nicméně v případě projevů příznaků onemocnění je možné zajistit lékařské vyšetření. Hlavním úkolem OSPOD je informovat dítě dostatečně srozumitelným způsobem o jeho situaci a dalším postupu, a dohlížet na zajištění jeho základních práv.

I. Děti vyžadující zvláštní pozornost

Činnost kurátorů pro děti a mládež může být v situaci omezujících opatření částečně limitována, pokud jde o rozsah a intenzitu úkonů vykonávaných ve prospěch dětí. Zároveň je ale třeba věnovat zvýšenou pozornost **možnému prohloubení ohrožení** těchto dětí díky absenci školní docházky, volnočasových aktivit, případně fungování některých sociálních služeb (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež), případně ohrožení dětí násilím v rámci rodinného prostředí. Děti a zejména mladí lidé se mohou potýkat s obtížemi přijmout a respektovat omezující opatření – mohou se tím dostávat do konfliktu se správními nebo trestními orgány. I v omezeném fungování vzdělávacích institucí a služeb je proto vhodné v rámci komunity **nabízet aktivity pro děti a mladé lidi**, a to např. ve venkovním prostoru nebo jinou formou předcházející šířená nákazy, být s dětmi a mladými lidmi v intenzivní komunikaci, informovat je o vývoji situace a významu bezpečnostních opatření a též o dostupnosti odborných a dalších služeb.

J. Děti ohrožené dle § 15 ZSPOD

Zajištění péče o dítě, které se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku, je obecní úřad i obecní úřad obce s rozšířenou působností **povinen realizovat opatření k ochraně života a zdraví dítěte, a to bez ohledu na omezující opatření**. V aktuální situaci, kdy může jít o dítě rodičů, kteří byli hospitalizováni z důvodu nákazy Covid-19, nelze z opatření směřujících k ochraně dítěte ustoupit, nicméně je třeba ve spolupráci s osobou nebo institucí, již je dítě předáno do péče, zajistit podmínky bezpečné přepravy dítěte a jeho přijetí (více viz převozy a testování dětí viz výše), kdy je ze strany OSPOD opět nezbytné zdůraznit zachování základních práv dítěte tak, aby

bezpečnostní opatření nevedla k další traumatizaci dítěte a zároveň se ujistit, že dítě má všechny potřebné informace a situace je pro něj srozumitelná.

K. Kolizní opatrovnictví

Povinnosti a oprávnění OSPOD vyplývající z ustanovení OSPOD kolizním opatrovníkem zůstávají v rámci omezujících opatření neměnné, pokud jde o jejich rozsah (tj. zjištění a interpretace názoru dítěte a informování dítěte o průběhu soudního řízení a dalších podstatných skutečnostech), v rámci omezujících opatření je nicméně třeba předpokládat omezení činnosti samotných soudů. Stejně podmínky platí i pro komunikaci kolizního opatrovníka s dítětem, případně dalšími zúčastněnými osobami.

L. Rodičovské spory

Pokud OSPOD poskytuje poradenství rodičům nebo dětem v situaci rodičovských sporů týkajících se péče o dítě a jeho výchovu a výživu, případně v tomto směru zprostředkovává rodině nebo dítěti odborné služby, **je třeba z pozice OSPOD zvláště v době omezujících opatření zdůraznit význam ochrany práv dítěte**. Realizace platných rozsudků týkajících se úpravy poměrů dítěte může být ztížena například obavami z přenosu nákazy při kontaktu dítěte s druhým rodičem. Je možné rodiče podpořit v domluvě o dočasné náhradě osobního kontaktu s dítětem kontaktem vzdáleným.

M. Nástroje případové práce

Realizace případové práce ve formě případových nebo rodinných konferencí je třeba zvažovat s ohledem na aktuálně platná omezující opatření (např. povolený počet shromáždění osob, doporučené rozestupy, použití ochranných pomůcek), případně je možné přistoupit k realizaci setkání vzdálenou formou.

Poznámka k materiálnímu vybavení OSPOD

Nákup ochranných pomůcek lze hradit z dotačních prostředků na výkon SPOD. Pracovníci OSPOD jsou uvedeni jako cílová skupina Plánu ochrany osob, který je zpracován MPSV ve spolupráci a MZ. Požadavky na zajištění ochranných pomůcek a bezpečnostních postupů by tedy mělo být dále zajišťováno též ze strany místních a krajských úřadů.

III. Následná fáze

Omezující opatření jsou nařizována a rušena v návaznosti na vývoj epidemiologické situace, tedy poměrně nepředvídatelně. Výše uvedené postupy spočívající v dočasném omezení rozsahu poskytování sociálně-právní ochrany dětí je možné plánovat jen postupně a spíše krátkodobě. **Přípravu na opětovné uvolňování opatření** lze tedy realizovat nejdříve od okamžiku platnosti rozhodnutí o ukončení některého z mimořádných opatření. I ve fázi uvolňování opatření zůstává prioritním úkolem OSPOD ochrana práv dětí.

Po ukončení omezujících opatření je SPOD postupně opět poskytována dětem spadajících do nižší míry ohrožení. **Lze doporučit za zachování potřebných bezpečnostních opatření:**

- realizaci opatření IPOD, která nemohla být v době omezujících opatření uskutečněna v plném rozsahu, zejména obnovení podpůrných služeb pro rodiny a děti, uspořádání případových konferencí, prezenční forma přípravy zájemců o náhradní rodinnou péči, osvětové akce apod.
- realizaci osobního kontaktu s dětmi a rodinami, návštěv domácnosti
- realizaci návštěv dětí v ústavní výchově, ve vazbě nebo věznici (návštěvy by měly být plánovány zejména s ohledem na aktuální situaci a potřeby dětí, spíše než zákonné lhůty návštěv)
- naplnění zákonných požadavků spočívajících v realizaci kontrol a doplnění vzdělávání pracovníků
- přehodnocení IPOD dětí tam, kde v období omezujících opatření došlo ke změně situace dítěte nebo rodiny – např. se změnila materiální situace rodiny, byla identifikována nová rizika (např. domácí násilí), potřeby související se vzděláváním dítěte (důsledky obtíží spojených s distanční výukou, výpadky učiva), potřeby související s bezpečím dítěte, jeho chováním apod.

Konkrétní doporučení vztahující se k výkonu SPOD v situaci omezujících opatření jsou k dispozici na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí: <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialne-pravni-ochrana-deti1>.

Pracovníci oddělení koncepce ochrany práv dětí a transformace služeb pro ohrožené děti a rodiny zůstávají k dispozici s metodickou podporou nebo konzultací.